Preliminarii

1. Deşi înrudite la origini în majoritatea lor, popoarele europene vor cunoaşte adînci transformări la nivelul propensiunilor genetice şi naturale, al trăsăturilor dobîndite, astfel încît civilizaţia, cultura, mentalitatea acestora vor ajunge nu doar să păstreze trăsături comune, dar şi să genereze particularităţi individualizante. Cu toate acestea, popoarele din această parte a lumii vor transgresa limitele etnice, geografice, lingvistice şi culturale şi se vor lăsa modelate de filozofia creştină, cunoscînd comunitatea prin creştinism.

Clădite pe cultura şi civilizaţia greco-latină, spiritualităţile şi civilizaţia europeană sînt străbătute de filonul unitar al ideologiei creştine.

Toate aceste popoare s-au raportat la filosofia creştină şi la *Biblie* în aşa fel încît acest fapt a devenit unul crucial pentru noua lor reconfigurare cultural-spirituală. Fie că se au în vedere civilizaţiile de tip protestant, în care *Biblia* a constituit un ghid de zi cu zi şi o lectură duminicală de familie, fie că ne raportăm la lumea catolică, unde *Biblia*, deşi nu la fel de bine cunoscută, a fost o carte la fel de bine interiorizată, fie că privim în lumea ortodoxă, unde aceeaşi carte încărcată de sacralitate a ajuns la urechile credincioşilor doar prin intermediul preoţilor, *Biblia* a fost sursa morală cea mai prestigioasă şi mai întrebuinţată, cea mai înaltă autoritate care a orînduit vieţile şi minţile comunităţilor civilizaţiei europene.

2. Fiind *Biblia* o călăuză morală, socială şi spirituală atît de prezentă şi de implicată în vieţile popoarelor, era firesc ca apelul la preceptele acesteia să încerce a se face prezervînd nu doar conţinuturile textului, ci şi formele sale. De aceea, în cadrul unor complexe procese cu dinamici diferite odată cu popoarele se vor creştina şi limbile. În general, noua religie a pătruns pe cale orală şi a acţionat astfel asupra publicului, textele care s-o poarte în limba receptorului apărînd mai tîrziu.

Datorită genezei sale complicate, a varietăţii de conţinut, de stil şi de gen, textul biblic este de o complexitate inegalabilă. Lectura,

BDD-B3-02 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)

prelucrarea mentală şi lingvistică, apoi traducerea sa constituie procese cognitive, mentale şi lingvistice din cele mai complexe şi mai solicitante. Din aceste raţiuni se poate susţine că momentul în care o cultură ajunge să acumuleze tensiuni generate de nevoia de a avea o *Biblie* proprie, apoi să creeze condiţii propice, precum şi pe învăţaţii care să complinească respectiva nevoie, este cel care semnifică maturizarea acelei culturi şi a limbii care o poartă, capacitatea acestora de a-şi croi o identitate şi un drum care să le fie proprii.

3. Cercetările lingvistice asupra perioadelor în care primele texte literare apar, în special traduceri şi compilaţii, arată că acestea au acţionat în mod iniţiatic, constitutiv şi determinant asupra a ceea ce urma să devină aspectul literar al respectivei limbi.

Studiul constituirii aspectului literar al unei limbi vernaculare revelă importanţa influenţelor suferite de acea limbă ca urmare a unor inevitabile interferenţe cu alte limbi, mai avansate din punctul de vedere al nivelului de dezvoltare a aspectului literar.

În cazul majorităţii limbilor europene, un astfel de studiu, în mod necesar diacronic, se constituie prin ample cercetări comparate, operate la nivelul vechilor traduceri (în special biblice) şi la cel al surselor şi modelelor străine ale acestora. O atare analiză are darul de a scoate la iveală, de a demonstra şi stabili gradul de existenţă, amploarea şi profunzimea relaţiei de determinare a limbii şi a normei-model asupra principiilor şi proceselor formative şi de funcţionare ale aspectului literar în formare (cu eventuale evoluţii la nivel de sistem). De asemenea, se evidenţiază astfel căile eficiente pe care s-a acţionat, precum şi diferitele caracteristici – inclusiv evolutive – ale unui proces atît de complex (prin vastitate, profunzime, varietatea de vectori de influenţă, de principii, cauze şi efecte etc.).

Începînd cu procesele care influenţează principiile de structurare şi de funcţionare a aspectului literar şi pînă la comportamentele concrete – manifeste la nivel fonetic, morfosintactic, lexical-semantic şi stilistic –, de natură şi în măsură să caracterizeze rezultatele creatorilor aspectului literar, tot ceea ce decurge de pe urma acestei activităţi umane sau o determină este încărcat cu anumite trăsături date de actul traducerii ca

BDD-B3-02 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)

act cultural. De aici decurge relaţia organică şi intimă dintre actul traducerii – în special a textelor sacre, religioase, în general – şi procesul de constituire şi funcţionare a aspectului literar.

4. Date fiind anumite caracteristici pe baza cărora aspectul literar funcţionează în cadrul unui sistem (în primul rînd de ordin social), apoi permanentul joc al evoluţiei unitare, dintre stabilitate şi variabilitate, oricît de departe în timp ar fi începuturile unei norme literare, adevărata înţelegere a esenţei acesteia, precum şi a principiilor care animă realitatea de suprafaţă a reproducerilor cotidiene, stă în pătrunderea şi cuprinderea genezei acelei norme literare.

De aceea, discuţia noastră se va concentra asupra procesului traducerii textelor sacre şi a implicaţiilor acestuia în formarea aspectului literar. Avînd a reda şi a purta – la modul intens – forme şi conţinuturi lingvistice şi cultural-spirituale caracteristice creştinismului, limbile vor suferi puternice şi profunde influenţe dinspre acesta şi dinspre limbile prin care creştinismul îşi trecea formele şi conţinuturile. Această interacţiune complexă nu s-a desfăşurat fără a lăsa urme la nivelul limbilor şi al mentalităţilor.

Înţelegînd toate aceste lucruri, se poate susţine că, după cum creştinismul a fost modelator şi creator al unei mentalităţi, tot astfel textul biblic a fost creator al limbilor de cultură şi al normelor literare, cel puţin în fazele lor incipiente.

5. Deşi creştinată foarte devreme (parţial, născută creştină), comunitatea românească de la nordul Dunării a auzit multă vreme cuvintele *Bibliei* într-o limbă străină, şi anume slavona. După activitatea destul de rodnică din secolul al XVI-lea, cînd s-au tradus parţial şi integral mai multe cărţi biblice, abia spre sfîrşitul secolului următor va apărea o traducere integrală a *Bibliei* în limba română. Textul acestei realizări integrale nu este unul care să copleşească prin calitatea traducerii toate textele care apăruseră pînă atunci. Adeseori, soluţiile sale sînt inferioare soluţiilor deja găsite de către traducătorii anteriori. Cu toate acestea, privind în ansamblu, la întregul proces laborios, care s-a desfăşurat de-a lungul unui secol si jumatate, putem spune că acesta a avut, în primul rînd, darul de a iniţia, de a activa

BDD-B3-02 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)

procesul de scoatere din latenţă a valenţelor limbii române, de a genera structuri de exprimare caracteristice nivelului cult, de a exersa structurile limbii, mentalitatea, întregul complex mental prin care limba se rafinează, iar aspectul ei cult se făureşte.

Ceea ce se poate observa în urma studierii situaţiei limbii române în perioada primelor texte literare româneşti şi ceea ce, apoi, s-a încercat a se prezenta în cele ce urmează este tocmai unul dintre cei mai importanţi factori (poate chiar acela de cea mai mare importanţă) care au acţionat în mod iniţiatic, constitutiv şi determinant asupra a ceea ce urma să devină aspectul literar al vechii române.

BDD-B3-02 © 2012 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 15:01:27 UTC)